Romanoslavica vol. XLVI, nr. 1

FENOMÉN ANGLICIZMOV V SLOVENSKÝCH ČASOPISOCH A PERIODIKÁCH

Zuzana VÉPYOVÁ

The contribution of the Phenomenon of Anglicisms in Slovak magazines and periodicals deals with the synchronic aspect of the enrichement of the Slovak language. On the base of linguistic globalization the author focused on observing the occurence of English lexemes in Slovak magazines and periodicals. The main goal of this paper is to show and inform language users about the penetration and adaptation of anglicisms – in the meaning of the most recently borrowed words from the English language in the present linguistic situation.

Key words: anglicism, international words, lexico-semantic items, lexicon, communication, media.

Preberanie nových slov z cudzích jazykov, v našom prípade z angličtiny, nemožno hodnotiť ako negatívny jav, lebo je to proces, ktorý zasahuje aj iné jazyky. Anglicizmy, ako nové slová prevzaté z angličtiny nazývame, nepohlcujú pôvodný jazyk, ale ho obohacujú, aby bol používateľný vo všetkých sférach nášho každodenného života. Miera tolerancie je ponechaná na samotných užívateľov jazyka, čo je príčinou rozsiahlych verejných diskusií o zaradení toho-ktorého slova do slovenčiny.

Masmédia sa stále viac a viac stávajú intenzívne vplývajúcim prostriedkom na súčasného recipienta v oblasti prijímania a osvojovania si nových výrazov, novinári častokrát nekriticky a nepotrebne vytvárajú optimálne podmienky pre nevhodne prevzaté slová z angličtiny, ktoré sa vďaka silnému psychologickému tlaku ľahko presadzujú v bežnej komunikácii.

Termín internacionalizmus je súhrnný názov pre všetky abstraktné interlingválne lexikálne entity a vznikajú v dôsledku rozširujúcej sa bázy medzinárodného komunikačného procesu. Podmienkou internacionalizmu je, že má pendanty, čiže náprotivky v súčasných moderných jazykoch. Čím väčší je počet jazykov, tým väčší je stupeň internacionalizácie danej lexikálnej jednotky. V súčasnom spisovnom jazyku ide o výraznú tendenciu preberania internacionálnych anglicizmov, resp. Internacionalizmov anglosaského pôvodu. Registrácia týchto lexikálnych jednotiek a ich analýza je

BDD-A24166 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:33 UTC)

tradičným komponentom náuky o pohybe slov v lexikálnej zásobe. Charakteristickými črtami súčasných anglicizmov v našom jazyku sú progresivita (aktuálnosť, pohotovosť), dynamika (rýchlosť a výstižnosť), ekonomizácia slovnej zásoby (monosylabizácia), jasná nocionálnosť a odbornosť, alebo na druhej strane výrazné expresívne zafarbenie predovšetkým v študentskom slangu a v jazyku mladých ľudí.

Terminológia sa najmä v súčasnosti stáva veľmi dôležitou súčasťou lexikónu spisovného jazyka, domáce odborné pomenovania na cudzojazyčnom podklade sa môžu tvoriť tak, že:

a/ hotový termín sa preberá v pôvodnom znení (pričom sa jeho podoba ponecháva nezmenená, alebo sa graficky, prípadne zvukovo adaptuje): *hobby, mobil, coach*;

b/ termín sa preloží, kalkuje sa, napr. *computer network* – počítačová sieť, *fast food* – rýchle občerstvenie, *power-play* – presilová hra, *skineffect* – povrchový jav, *homeless* – bez domova a vzniká synonymická dvojica; alebo slovotvorný postup pôvodného jazyka (angličtiny) sa nahradí domácimi prvkami, napr. *esemeska, barmanka, četovať, surfovať, web stránka, e-mailová adresa...*

Existujú viaceré spôsoby sémantického začleňovania anglicizmov do slovnej zásoby. Závisí to od faktu, či v slovenčine existoval príslušný pojem a prevzal sa iba nový anglický výraz a takto vznikli rovnoznačné termíny, kalkované názvy, synonymické dvojice, ktoré môžu mať rôznu štylistickú hodnotu, alebo sa prevzal anglicizmus bez domácej paralely a potom preniká do širokého bežného používania priamou ústnou komunikáciou a stáva sa súčasťou našich idiolektov. Bez týchto novoprijatých anglicizmov si nedokážeme predstaviť oblasť počítačov, napr. s*oftvér, windows, browser..,* nové športové odvetvia, napr. *snowbording, sky diving,* prípadne termíny z hudby, napr. *reggea, singel.*.

Lingvistická problematika sa neustále vyvíja, prináša problémy, ktoré sú základom výskumu, bádania, diskusií a snažíme sa spoznávať jej zákonitosti. V súlade so štrukturalistickou teóriou jazyka je systém, ktorý podlieha zmenám vo všetkých jazykových rovinách. Jazyk v jednoduchom ponímaní ako komunikačný systém má nekonečne bohatý inventár výrazových prostriedkov s lingvistickými i paralingvistickými prvkami, ktoré zo štylistického hľadiska možno diferencovať na lexikálne, gramatické a mimojazykové. Popri štrukturalisticko-systémovom bádaní v oblasti procesu preberania jazykových prostriedkov sa v súčasnosti rozvíja najmä vzhľadom na aktuálnu mimojazykovú situáciu v oblasti ekonomických a spoločenských kontaktov v európskom i internacionálnom meradle sociolingvistické skúmanie kontaktovaných javov a väčšia pozornosť sa venuje mimojazykovým psychologickým, etnokultúrnym i sociokultúrnym faktorom. Sociolingvistický prístup prináša posun najmä v hodnotení nespisovných konkurentných cudzích jazykových prostriedkov, napr. gramatických väzieb, lexikálnych jednotiek či frazém. J. Dolník konštatuje, že k podmienkam preberania patrí aj aktuálnosť potenciálnej „ponuky“ jazykov. Aktualizácia je zviazaná

BDD-A24166 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:33 UTC)

s rozličnými mimojazykovými okolnosťami ako jednou z príčin preberania slov z cudzích jazykov, ako sú napr. ekonomický vplyv danej krajiny, šírenie civilizačných výdobytkov z danej jazykovej oblasti, vplyvné vzdelávacie centrá v danom jazykovom spoločenstve, expanzia kultúry daného etnika, spojenie oficiálnej komunikácie istej komunity s istým jazykom a pod. Hlavne globalizácia predstavuje nový faktor, ktorý ovplyvnil prenikanie anglicizmov do mnohých jazykov sveta vrátanie slovenčiny. Aktualizácia v závislosti od okolností môže vyvolať hromadné preberanie alebo len mierne, resp. sporadické prenikanie cudzích prvkov do daného jazyka.

Druhou skupinou príčin preberania slov sú vnútrojazykové príčiny. Najnovší vývoj spoločnosti prináša nové predstavy a názory, ktoré je potrebné pomenovať. Niektoré z nich je možné pomenovať modifikovaním už existujúcich pojmov v jazyku a vyjadriť ich čo možno najvhodnejším spôsobom, no niektoré ako napr. *džíp, čip, manažér*... nie. Medzi faktory preberania možno zaradiť aj presnosť významu anglických slov a nedostatok času na vytvorenie ich slovenského ekvivalentu. Tento trend je viditeľný najmä v médiách.

Jazyk existuje v čase a priestore a pri úvahách o dynamike slovnej zásoby možno konštatovať, že na slove sa najvýraznejšie odrážajú stopy pohybu jazyka. Sémantika slova je v permanentnom vývine, mení svoju podobu, a tak slovná zásoba vytvára otvorený systém, ktorého trvalým príznakom je fungujúci mechanizmus zmien. Možnosť medzinárodného dorozumenia je dôležitým predpokladom najmä pre terminológiu nových vedných odborov.

Prieniku nových slov do slovenčiny napomáha aj výrazná motivácia. Tento fenomén, ktorý sa prejavil v pozitívnom prístupe užívateľov jazyka k angličtine. V súčasnej slovenčine pozorujeme prejavy silnejúcej tendencie k internacionalizácii v preberaní a adaptácii anglicizmov a ako konkurenciu slovotvorných typov s domácimi a internacionálnymi frontami. Nový charakter mnohých anglických slov, nedostatok času v hľadaní slovenského ekvivalentu, skutočnosť internacionalizácie slovnej zásoby a jazyková ekonómia, všetky tieto skutočnosti vytvárajú vhodné podmienky prenikania anglicizmov, výsledok ktorých možno vidieť vo všetkých druhoch verejných i súkromných prejavoch.

Fonologická adaptácia alebo foneticko-fonologický aspekt analýzy anglicizmov je prvým krokom v celkovom procese ich adaptácie. Zvukové systémy oboch kontaktových jazykov, t.j. slovenčiny a angličtiny sa vyznačujú veľkou mierou asymetrie. Angličtina disponuje zvukmi, ktoré sa v slovenčine nevyskytujú, vokalický systém je oveľa náchylnejší na zmenu pod vplyvom dôrazu. Pri skúmaní realizácie anglických výpožičiek v slovenskom jazykovom prostredí je možné zistiť, že dochádza k výraznej variantnosti. Vo zvukovej rovine je dôležitá skutočnosť, že pri adaptácii prebieha proces transfonemizácie čiže transformácie zvukových elementov z východiskového do preberajúceho jazyka. Dĺžka samohlások v slovenčine i v angličtine má rozlišovaciu funkciu, ale sú veľké rozdiely medzi kvantitou hlások

BDD-A24166 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:33 UTC)

v slovenčine a v angličtine.

Pri konfrontácii anglických a slovenských konsonantov možno konštatovať, že sa artikulujú v rezonančných dutinách za asistencie úplnej alebo čiastočnej prekážky, ktorú musí artikulačný prúd vzduchu premáhať, tým sa oslabuje plnosť rezonancie a znižuje sa stupeň zvučnosti. Ak sú pri artikulácii v činnosti aj hlasivky, vznikajú znelé spoluhlásky, v prípade ich nečinnosti tvoria sa neznelé spoluhlásky, ktoré spoločne vytvárajú protikladný rad dvojíc.

Pri sledovaní slovotvorne motivovaných slov treba odlišovať prevzaté výrazy, ktoré vplyvom už predtým prevzatých slov a vďaka všeobecnej rozšírenosti stali sa východiskom analogickej derivácie – hybridizácie s cudzojazyčnými afixami, resp. radixami.

Afixy v angličtine môžu byť rozličného pôvodu najčastejšie latinského, gréckeho, francúzkeho. V prípade anglicizmov si uvedomujeme viacvýznamovosť afixov. Anglický afix má zväčša pomenovací význam, kým v slovenčine afixy vyjadrujú často iba emocionálne zafarbenie, majú doplňujúci, druhotný – konotatívny význam. Vzhľadom na to, že rozlišujeme tvorenie a pretváranie, treba diferencovať medzi derivačným tvorením a derivačným pretváraním. V obidvoch prípadoch vznikajú nové lexikálne formy, ale len v prvom prípade je medzi derivantom a derivátom lexikálno-sémantický rozdiel. V slovenčine pozorujeme, že pred tvorením nových slov z vlastných radov sa uprednostňuje preberanie cudzích slov.

Sufixácia je v angličtine charakteristická hlavne pre tvorenie substantív. Je oveľa viac odlišných sufixov ako prefixov, ale sú menej produktívne a môžu byť rôzneho pôvodu. Na rozdiel od slovenčiny angličtina má oveľa menej sufixov na tvorenie deminutív. Prefixy sú produktívnejšie než sufixy, v porovnaní so slovenčinou je v angličtine viac negatívnych predpôn, pomocou ktorých vytvárame určitý druh antoným čiže negatívne slová.

Anglický lingvista L. Bauer rozdeľuje prefixy do dvoch skupín:

1. prefixy meniace slovný druh – používajú sa nielen s podstatným menami, ale tiež aj so slovesami a prídavnými menami

2. prefixy nemeniace slovný druh – používané výhradne s podstatnými menami, slovesami i s prídavnými menami.

Najpočetnejšiu skupinu prevzatých anglicizmov v slovenčine tvoria slová, ktoré sú výsledkom procesu utvárania nových slov skladaním (kompozíciou), pretože v našom jazyku je to zriedkavý spôsob utvárania nových slov a sú väčšinou z okruhu lexiky administratívneho, náučného a publicistického štýlu. Kompozitá predstavujú výhodnejšie pomenovania než slovné spojenia, možno ľahko tvoriť deriváty a v rámci vetnej štruktúry sú flektibilnejšie ako práve slovné spojenia. Väčšina zložených slov – neologizmov je buď cudzieho pôvodu ako celok, alebo sa skladá z jedného cudzieho a jedného domáceho komponentu.

Anglické kompozitá možno charakterizovať:

BDD-A24166 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:33 UTC)

– ich nedeliteľnosťou, t.j. nemôžu byť narušené iným slovom,

– sémantickou jednotou,

– ich jednotou v morfologickej a syntaktickej funkcii, sú jednoduchým slovným druhom a ohýbané ako celok,

– určitými fonetickými a grafickými znakmi.

Jednou z najproduktívnejších slovotvorných procesov v anglickom jazyku je konverzia. Hlavný rozdiel medzi anglickou a slovenskou konverziou spočíva v skutočnosti, že slovenská konverzia nerozlišuje medzi vstupnými kategóriami, hovoríme o prechode slov k substantívam alebo adjektívam, tento fakt môže vyústiť do tvrdenia, že slovenská konverzia v porovnaní s anglickou nie je pravým slovotvorným procesom.

Slovenčina je flektívny jazyk, v ktorom sa vzťahy a funkcie slov vo vete naznačujú pomocou gramatických prípon, zatiaľ čo v analytickom jazyku, akým je angličtina, sa tieto vzťahy vyjadrujú pomocou slovosledu. Slovo v angličtine, ktoré je podmetom, musí stáť na začiatku vety, až po ňom ide sloveso, ktoré je prísudkom a po ňom predmet, prípadne príslovkové určenie, ak ide o oznamovaciu vetu. V prípade otázky sa vyskytuje obrátený slovosled. V slovenčine poradie vetných členov nie je záväzné.

Vplyvom informačných médií, ale hlavne expanzívnym využívaním počítačovej siete internetu, oblasť počítačov a výpočtových technológií sa stala najpočetnejším zdrojom anglicizmov. Recipient získava takmer okamžite údaje a informácie z ktorejkoľvek oblasti, ak komunikuje v angličtine, pohotovo reaguje a neuvedomene prekonáva jazykovú bariéru a nadobúda istotu a radosť z dorozumenia sa, čo pozitívne vplýva na jeho jazykový rast. Jazyk v jednoduchom ponímaní ako komunikačný systém je aj nástrojom myslenia a ukladania získaných poznatkov, sprostredkúva slovesné estetické zážitky, je reprezentantom národného alebo širšieho jazykového spoločenstva a má aj ďalšie funkcie.

Literatúra:

Dolník, J.: Lexikológia. Bratislava, Vydavateľstvo Univerzita Komenského 2003, s. 159, 164

Horecký, J.: Internacionalizácia a europeizácia slovenčiny. In: Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch, za a proti. Zborník referátov z medzinárodného vedeckého sympózia konaného v Bratislave 9.-11.10.1997. Editor J.Bosák. Bratislava, VEDA 1999, s.82. ISBN 80-224-0599

Kol. autorov: Slovenčina v kontachtoch a v kongliktoch s inými jazykmi. In: Sociolinguistica Slovaca, 4. Bratislava, VEDA, 1999, ISBN 80-224-0603-1

Masár, I.: Ako pomenúvame v slovenčine. SJS pri SAV, JÚĽŠ SAV, 2000, s.9.

BDD-A24166 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:33 UTC)

Oravec, J., Bajzíková, E., Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. SPN, Bratislava, 1988, s.7

Vépyová, Z.: Anglicizmy v publicistickom štýle, Univerzita Komenského, Bratislava, 2006

BDD-A24166 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:33 UTC)